

בדרך לירושלים בעקבות יצחק רבין

מחוז תל אביב

כתבה: רינה זיסמן

עיבוד ועריכה: זיוה בן ברוך, חדווה בן סיני רונית בין

עריכה לשונית: אפרת חבה

"אני, מספר אישי 30743, רב אלוף במילואים, יצחק רבין, חייל בצבא ההגנה לישראל ובצבא השלום" (מתוך נאומו של רבין בקונגרס האמריקאי בושינגטון ב-1994).

רעיון מרכזי

יצחק רבין, ראש ממשלה בישראל, נרצח במהלך כהונתו בידי מתנקש יהודי. רבין נולד בירושלים, היה לוחם ומפקד בפלמ"ח והרמטכ"ל השביעי של צה"ל. במהלך מלחמת השחרור, פיקד על כוחות חטיבת פלמ"ח הראל אשר לחמו לפתיחת הדרך לירושלים ולשבירת המצור הערבי על העיר. רבין שירת כרמטכ"ל במלחמת ששת הימים, שבה שיחרר צה"ל את השטחים השולטים על הדרך לעיר ואיחד את ירושלים. שירותו הצבאי של רבין שזור בסיפור המרתק של הדרך אל העיר. הסיור יתמקד באתרים שונים בדרך זו.

נתחיל את הסיור בתצפית ממצפור שער הגיא, נתוודע לבעייתיות שבתוואי הדרך ולחשיבותה של הדרך, נבקר באנדרטה לחטיבת הראל הממוקמת על גבעת קרב שבה פעלה החטיבה במלחמת השחרור ובמלחמת ששת הימים, נחשף לערכים שהנחו את הלוחמים, נתייחד עם הנופלים מלוחמי חטיבת הראל בבית הקברות בקריית ענבים, נסיים בהר הרצל ליד קברו של יצחק רבין. לאורך הסיור, נאזין לשירים המזוהים עם התקופה, לפסי קול המתארים חלק מהאירועים שהתרחשו בה ולקטעי קריאה מספרו של רבין "פנקס שירות".

תיאור המסלול

נתחיל במצפור שער הגיא, הידוע גם בשם **גבעת חתולה (1)**, נמשיך בנסיעה ליישוב הר אדר ונבקר באנדרטת **חטיבת הראל (2)** שהוקמה לזכר לוחמי חטיבת הראל ולזכר 14 חללי גדוד בית חורון. בתקופת המנדט הבריטי, הוקמה במקום תחנת ממסר טלפונית, בשל פעולות חבלה בקווי טלפון, ולכן נקראה הגבעה בשם "גבעת הרדאר". מהאנדרטה נחזור לכביש הראשי ונלך בכיוון דרום-מערב לעבר שער הכניסה ליישוב. כשנגיע לשביל המסומן בשחור, נפנה דרומה אל **"יער הטוטם" (3)** – יער עצי אורן נטועים שביניהם פזורים פסלי עץ ואבן שיצרו תושבי הר אדר בהנחייתו של האומן אמיר באומפלד. לאחר כ-200 מ', השביל חוצה דרך עפר. נמשיך בשביל כ-300 מ' נוספים, עד **לעמדות הבטון (4)** הניצבות על שריד "משלט הסנטורים" שהיה כאן בעבר. נמשיך בשביל המתפתל עד **לבית העלמין הצבאי בקריית ענבים (5)**, אשר בו קבורים אנשי פלמ"ח שנפלו בקרבות על הדרך לירושלים במלחמת העצמאות. מבית העלמין ניסע אל נקודת הסיום, אל **חלקת גדולי האומה (6)** בהר הרצל.

הערה: אפשר להתחיל את המסלול בנקודת הסיום ולבקר באתריו בסדר הפוך.

בדרך לירושלים בעקבות יצחק רבין

פרטי מסלול

חבל ארץ: פרוזדור ירושלים וירושלים

אורך המסלול: יום ארוך

נקודת התחלה: מצפור שער הגיא

נקודת סיום: קבר רבין בהר הרצל

עונה מומלצת: כל השנה

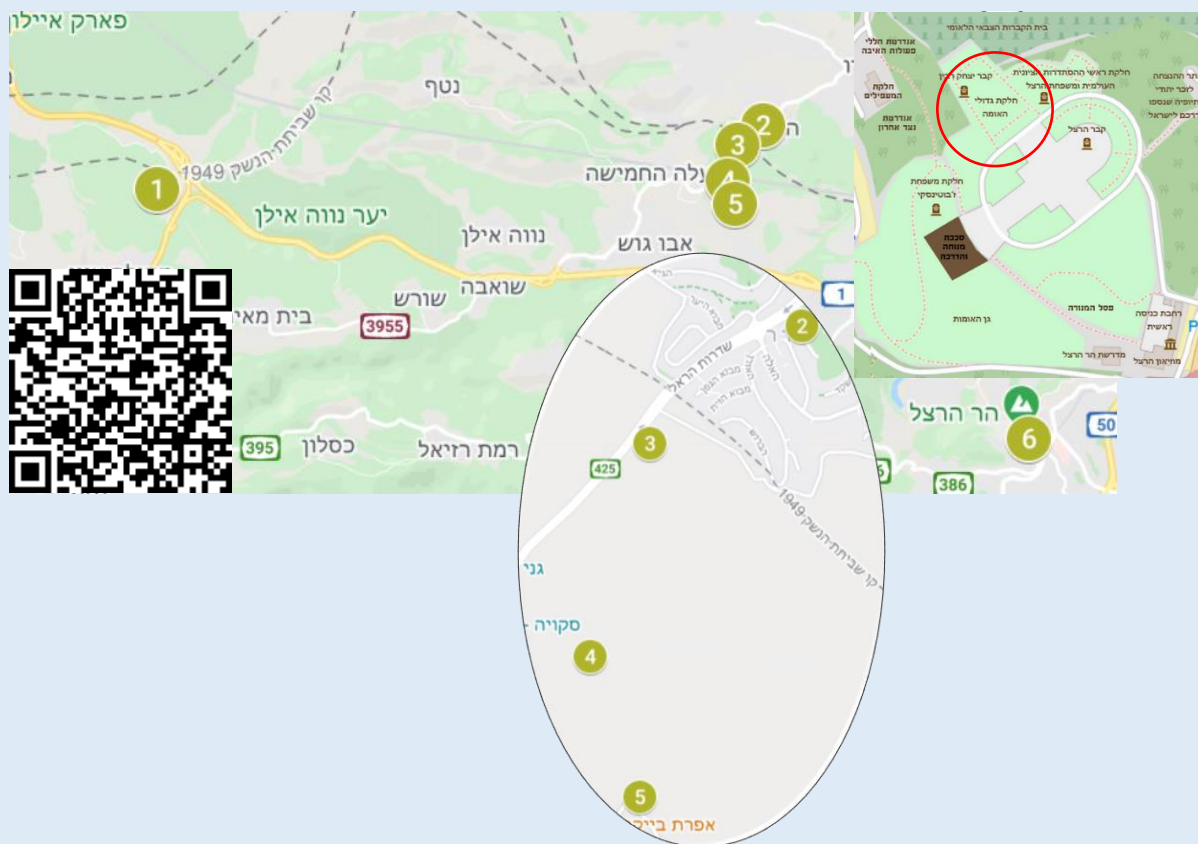
מגבלות: אין

דרגת קושי: קלה

נגישות: נגיש בחלקו

ציוד נדרש: אין

מפת המסלול

תיאור האתרים שבמסלול

מצפור שער הגיא (גבעת חתולה) (1)

מצפור שער הגיא מאפשר מבט מרהיב אל שער הגיא ואל המרחב שסביבו. ממקום זה, אפשר להבין כיצד הטופוגרפיה הכתיבה את התוואי ההיסטורי לירושלים ולהבין את הקושי הרב שהיה בתנועה בדרך זו בעת מצור. רבין פיקד על קרבות שער הגיא. הלחימה על באב אל וואד (השער) גבתה מחיר דמים כבד. במצפור ניצב שלט שבו מילות השיר של חיים גורי "באב אל וואד" ושלטים המנציחים את קרבות הגדוד החמישי של חטיבת הראל, שעליה פיקד רבין. מנקודת תצפית זו נוכל לצפות אל השטחים שנכבשו מסביב לדרך במהלך מלחמת ששת הימים, שבה כיהן רבין בתפקיד רמטכ"ל. המרחב המיוער הנראה מנקודה זו לכיוון מזרח מעל שער הגיא נקרא יער יצחק רבין. במרחבי היער נמצאת דרך בורמה.

אנדרטת חטיבת הראל ביישוב הר אדר (2)

גבעת הרדאר היא אחת מפסגות הרי ירושלים. גובהה כ-880 מ' מעל פני הים, ויש בה נקודת תצפית לכל הכיוונים: לגוש עציון, לירושלים, ליהודה, לשפלה ולכביש ירושלים-תל אביב. בימי המנדט הבריטי, שלטה גבעה זו על הקיבוצים מעלה החמישה וקריית ענבים ועל הדרך העולה לירושלים. האנדרטה הוקמה במקום שבו לחמה חטיבת הראל במלחמת השחרור ובמלחמת ששת הימים. במקום שרידי מוצב ירדני אשר נכבש במלחמת ששת הימים ומגוון כלי רכב משוריינים ממלחמת השחרור. האנדרטה בולטת בנוף וגובהה כ-16 מ'. המקום ידוע בשמו "גבעת הרדאר", שניתן לו על שם מתקן צבאי בריטי אשר נבנה במקום במהלך מלחמת העולם השנייה. צורת האנדרטה כשתי צלחות רדאר מעל שער הפונה לירושלים. אפשר לעלות אל ראשה במדרגות,

ליהנות מנוף הנשקף במלוא 360 מעלות, ולהבין את חשיבותו האסטרטגית של המקום. האנדרטה מנציחה את חללי חטיבת הראל שנפלו במלחמת השחרור, במבצע קדש ובמלחמת יום הכיפורים. באנדרטה מונצחים גם שמות מפקדי החטיבה. ב-1986, הוקם היישוב הר אדר, וכיום האתר שוכן במרכזו. שם היישוב מזכיר מבחינה פונטית את שמו ההיסטורי של המקום – גבעת הרדאר.

יער הטוטם (3)

תושבי הר אדר והקק"ל טיפחו את יער הטוטם כחלק מפרויקט לטיפול היער הקהילתי. תושבי הקהילה למדו את רזי הפיסול בעץ בסדנת פיסול ביער. במהלך הסדנה, יצרו המשתתפים, בהנחייתו של האמן אמיר באומפלד, דמויות של בעלי חיים, כגון נחש, צפרדע ופרפר. על "גן חיות" זה שומרים טוטמים קשוחים – שדון ואינדיאני – שפוסלו מגדמי עצים. הפסל "עץ הבריא" הוא גזע ארוך המפוסל דק והמוצב כטוטם. פסל מרשים במיוחד הוא פסל המכונה "האדם והטבע", המציג יד חובקת בעלי חיים. הפסל נעשה מגזע גדול של איקליפטוס מת, שנעקר בעת סלילת הכביש המהיר ליד תחנת הכוח בחדרה.

עמדת הבטון (4)

עמדת הבטון נמצאת במרחב של גבעת ההגנה, שם הוקמו עמדות בטון בתקופת המרד הערבי הגדול (1936-1939) כדי להגן על קיבוץ קריית ענבים הצעיר מפני תקיפות ערבים. בימים ההם היו מורדות ההר חשופים, טרם ניטעו בהם אורנים, והתאפשרה תצפית למרחק.

בית העלמין קריית ענבים (5)

בית העלמין של קיבוץ קריית ענבים הוא בית העלמין היחיד בארץ שבו חלקה המוקדשת לחללי חטיבה מסוימת – חטיבת הראל של הפלמ"ח – אשר נפלו בקרבות מלחמת השחרור. בבית העלמין טמונים גם חברי הקיבוץ ובניו אשר נהרגו בעת שירותם הצבאי במלחמות ישראל.

קיבוץ קריית ענבים היה בסיס הפעולה של חטיבת הראל על הדרך לירושלים. במהלך מלחמת השחרור, יצאו הלוחמים למבצעים וחזרו מהם לקיבוץ נושאים עימם את החללים. במהלך המלחמה, הוקצתה לחללים אלו חלקה זמנית בבית הקברות של הקיבוץ, אך בסיום המלחמה הוחלט להשאיר את הלוחמים קבורים יחדיו ולא להעביר אותם לבתי קברות במקומות מגוריהם, כפי שנעשה עם חלקם. בשל כמות ההרוגים הרבה בכל יום ומפאת הקושי שבחציבה בסלע המקומי, הקבורה הייתה בקברים משותפים. את האנדרטה הגדולה שבבית הקברות תכנן, ביצר ופיסל מנחם שמי, אביו של אהרון שמי (שמדיט) – אחד הלוחמים המפורסמים בחטיבה הקבור כאן. אהרון היה ידוע בכינויו "גי'מי", ועליו נכתב הספר "חברים מספרים על גי'מי". בחלקה של חללי הקיבוץ קבור ישראל שפירא, הידוע בכינויו "זוזה", ובכניסה לבית הקברות מוצב פסל צבי שעיצב בנו לזכרו.

חלקת גדולי האומה (6)

בית הקברות בהר הרצל הוא בית הקברות הלאומי של מדינת ישראל. בהר נמצאים בית הקברות הצבאי הראשי של המדינה וכן חלקת גדולי האומה. מלחמת השחרור שינתה את מפת הגבולות של הארץ לעומת מפת הגבולות שנקבעה בהחלטת החלוקה באו"ם בכ"ט בנובמבר 1947, וירושלים המערבית נשארה בשטח הישראלי. ההחלטה להכריז על ירושלים כעיר בירה של מדינת

ישראל גררה ביקורות, ורוב מדינות העולם הביעו התנגדות להחלטה זו. אולם דוד בן גוריון היה נחוש בדעתו, ובחודש דצמבר 1949 הוכרזה ירושלים כבירת ישראל. הקמת בית קברות ממלכתי בירושלים – הר זיכרון ממלכתי ציוני על שם הרצל חוזה המדינה – הייתה אחת הפעולות שנועדו לחיזוק מעמדה של העיר כבירה. הר הזיכרון מחולק לשלושה אזורים עיקריים: חלקת גדולי האומה, בית הקברות הצבאי ואתר זיכרון לזכר יהודים שנספו בשואה.

יצחק רבין, ראש ממשלת ישראל, קבור בחלקת גדולי האומה. בארבעה בנובמבר 1995, בתום עצרת תמיכה בהסכמי השלום שסיסמתה הייתה: "כן לשלום, לא לאלימות", נרצח יצחק רבין על ידי יגאל עמיר – ישראלי ויהודי דתי אשר התנגד לדרכו המדינית של רבין ולחתימתו על הסכמי אוסלו. רצח רבין גרם זעזוע עמוק בחברה הישראלית. מאז, רבים פוקדים את קברו של יצחק רבין בחלקת גדולי האומה.

טבלת פעילות – מהלך יום השדה

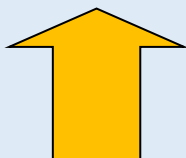
מקום הפעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	דגש מיוחד	הערות	זמן	ציוד מיוחד
מצפור שער הגיא – גבעת חתולה	1. תצפית אל שער הגיא ואל המרחב הגיאוגרפי, הבנת תוואי השטח בעבר ובהווה 2. השיר באב אל וואד	1. תצפית אל תוואי השטח בעבר ובהווה, ניתוח מפת היישובים במקום ומיקומה של דרך בורמה לפי מפת האזור 2. האזנה לשיר "באב אל וואד" ובידור השאלה: מה מבקשים הלוחמים ומה אופי הקרבות שהיו באזור	1. הבנת תוואי הדרך והקשיים שהוא יוצר, הכרת דרך בורמה והקו הירוק 2. רבין כלוחם וכמפקד על הדרך לירושלים		40 דק'	רמקול להשמעת השיר " באב אל וואד " ומילות השיר + מפה הישובים לאורך הדרך.
אנדרטת חטיבת הראל	1. חטיבת הראל 2. מורשת קרב 3. תצפית	1. הפלמ"ח וחטיבותיו בצה"ל, ייחודה של חטיבת הראל 2. סיפור הקרבות במקום 3. צופים אל המרחב – דף תצפית 4. ציטוטים מספרו של רבין "פנקס שירות" על רגע הכרזת המדינה, פרק א' עמ' 49-48 5. מקאמה שכתב חיים חפר לכבוד טקס חנוכת האנדרטה		שירותים במקום, הפסקה	שעה	תצפית – צופים אל המרחב (1) ותשובות למורה (2) ספרו של רבין "פנקס שירות"
מסלול הליכה	היער הקהילתי	1. מהו יער קהילתי וסיפורם של פסלי הטוטים 2. צמחייה במקום				מפת סימון שבילים מס' 4

מאנדרטת חטיבת הראל לבית העלמין בקריית ענבים דיון בעמדת הבטון	פירוק הפלמ"ח	1. פרונטלי 2. סיפורו של ישראל שפירא 3. ייחודו של הפלמ"ח לפי השיר "מסביב למדורה", שנכתב לכבוד שנת השבע לפלמ"ח 4. רבין וערכיו	1. הפלמ"ח כחוד החנית של היישוב 2. פירוק הפלמ"ח 3. רבין מסרב פקודה – "פנקס שירות"	כשעה וחצי	שיר מסביב למדורה "פנקס שירות" עמ' 85-7
בית הקברות קריית ענבים	1. סיפורו של מקום 2. חברים מספרים על גיימי 3. סיפורי נופלים	1. ייחודו של בית הקברות, סיפורים נבחרים 2. "חברים מספרים על גיימי", עמ' 4-163, תיאור חפירת הקברים ותחושת הלוחמים היוצאים לקרב. עמ' 8-137 – על החברות בין הלוחמים עמ' 168 – על מי הוטל כל העומס (עורף וחזית) 3. סיפורים נבחרים בין הקברים + פס קול של רבין המדבר על אחד מהלוחמים הקבורים במקום . מתוך נאום שלו כראש ממשלה ביום הזיכרון לחללי צה"ל 1995.		שעה	1. הספר "חברים מספרים על גיימי" 2. פס קול של רבין מספיד את יעקוב סטוצקי מחיפה 3. שיר הרעות
הר הרצל	חלקת גדולי האומה התייחדות ליד קבר רבין	אפשרות לפעילות בחלקת גדולי האומה		שעה	פס קול הספד של נועה, נכדתו של רבין השיר "האיש ההוא"

צופים אל המרחב (1) – מגבעת הרדאר

(מתוך אתר מנהלת הטיולים, של"ח וידיעת הארץ, השביל של"ח-מ, מסלול גבעת הרדאר-קריית ענבים)

צ

1.

2.

4.

5.

3.

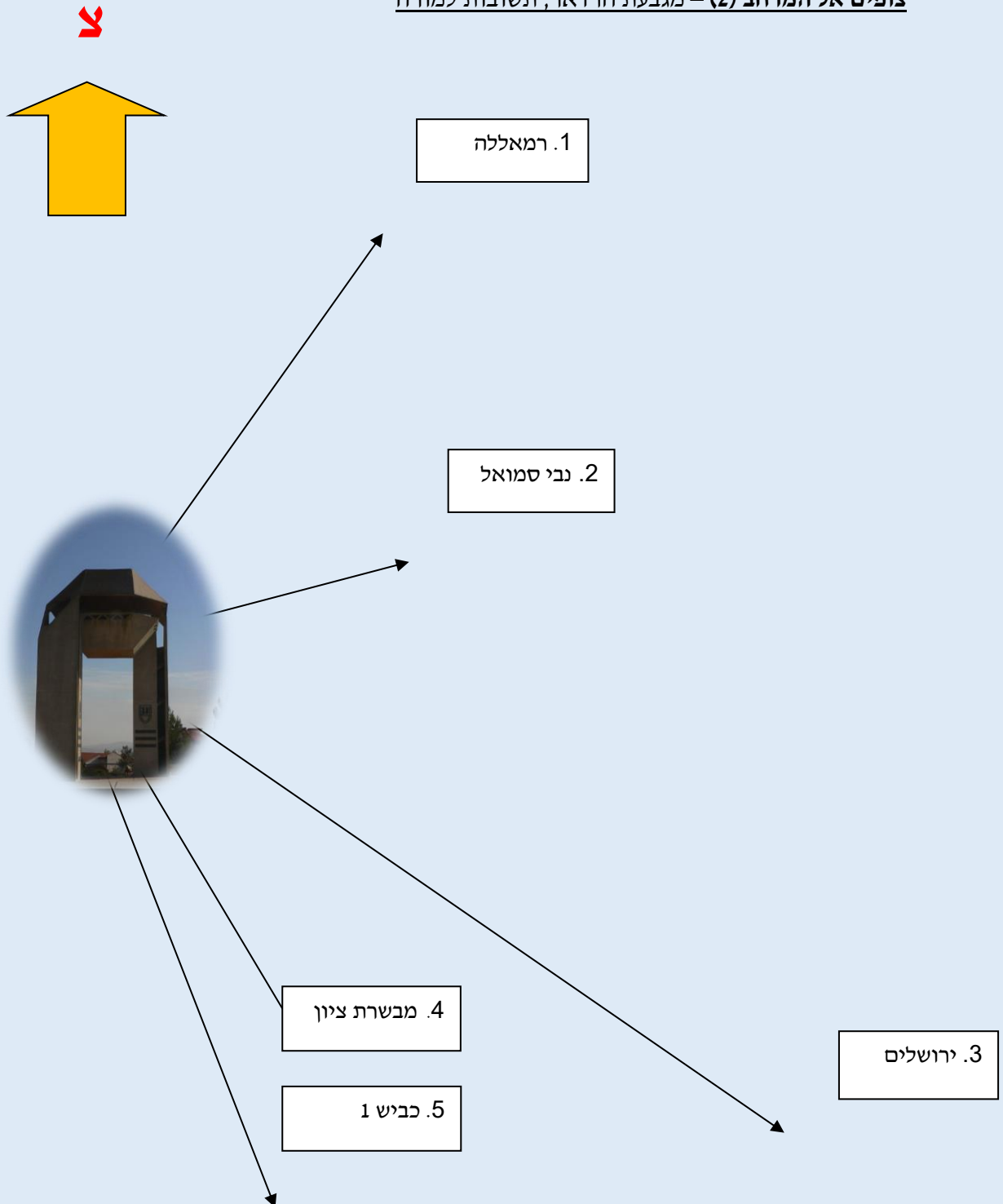
1. ציינו את שמות היישובים הנ"ל וכביש חשוב שעובר באזור:

ירושלים, רמאללה, מבשרת ציון, קבר נבי סמואל וכביש 1.

2. אילו אוכלוסיות מתגוררות כיום סביב היישוב הר אדר? מה בנוף מעיד על כך?

3. מהי החומה הגבוהה העוברת סמוך ליישוב? _____

צופים אל המרחב (2) – מגבעת הרדאר, תשובות למורה

1. ציינו את שמות היישובים הנ"ל וכביש חשוב שעובר באזור:
ירושלים, רמאללה, מבשרת-ציון, קבר נבי-סמואל וכביש 1.

2. אילו אוכלוסיות מתגוררות כיום סביב היישוב הר אדר? מה בנוף מעיד על כך?
אוכלוסייה ערבית, מבני תפילה, דודים בצבע שחור (לאגירת מים).

3. מהי החומה הגבוהה העוברת סמוך ליישוב?
גדר ההפרדה בין הרשות הפלסטינית למדינת ישראל.

פגשתי בדרך את (3) – זיהוי צמחים שבמסלול

מתוך אתר מנהלת הטיולים, של"ח וידיעת הארץ, השביל של"ח-מ, מסלול גבעת הרדאר-קריית ענבים)

מאת: רונית בין

תמונות מתוך: ויקיפדיה

אלה
ארץ-ישראלית

קידה שעירה

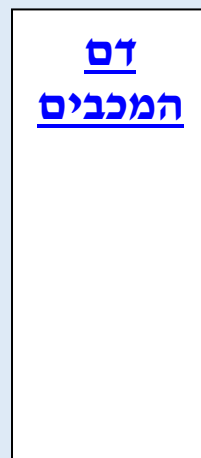
אלון מצוי

אגס סורי

לוטם שעיר ומרווני

דם
המכבים

